Samenvatting Economie
Hoofdstuk 5: Produceren voor de markt

Ondernemingsvormen

- De eenmanszaak = een onderneming met één eigenaar.
- De vennootschap onder firma (VOF) = een onderneming waarbij enkele mensen arbeid en vermogen inbrengen.
- De besloten en de naamloze vennootschap (BV en NV) = een onderneming waarbij de aandeelhouders eigenaar zijn.

Ondernemings-vormen	Eenmanszaak	VOF	BV en NV
Eigendom	eigenaar	vennoten	aandeelhouders
Leiding	eigenaar	vennoten	door aandeelhouders aangestelde personen
Aansprakelijk-heid	eigenaar met hele vermogen	vennoten met hele vermogen	BV en NV zijn rechtspersoon

Balans

Overzicht van bezittingen, schulden en eigen vermogen.

Debet	Balans per 31/12/98	Credit
Bezittingen	Eigen vermogen Vreemd vermogen (= schulden)	

Credit = de bronnen waaruit het geld van de onderneming afkomstig is.
- Eigen vermogen van een BV of NV = aandelenvermogen, reserves, winst
- Vreemd vermogen = leningen, crediteuren, nog te betalen belasting

Crediteuren = leveranciers die nog moeten worden betaald.

Debet = wat er met het vermogen van de onderneming is gedaan.
- Bezittingen = grond, gebouwen, machines, voorraden, debiteuren, bankrekening, kas

Debiteuren = afnemers die nog moeten betalen.

Resultatenrekening

Overzicht van opbrengsten, kosten en winst.

Produceren

Productiefunctie = het verband tussen de omvang van de productie en de gebruikte productiemiddelen.

Korte termijn:
Productiecapaciteit hangt af van de omvang van de aanwezige kapitaalgoederenvoorraad.

Productievolume = de werkelijke omvang van de productie.

Lange termijn:
Productiecapaciteit hangt af van de productie factor kapitaal, maar ook van arbeid, natuur en ondernemersactiviteit.

De omvang van de particuliere investeringen wordt bepaald door:
- Winstverwachtingen (hoeveel kan je investeren?)
- Afzetverwachtingen (hoeveel moet je investeren?)
- Vermogenskosten (hoe duur is investeren?)

Investeringen

Zie overzicht op pagina 212 van je handboek!

Productiecapaciteit

Zie schema op pagina 213 van je handboek!

Soorten investeringen:
- Diepte-investeringen = investeringen waarbij de verhouding kapitaal/arbeid stijgt.
- Milieusparende investeringen
- Kapitaalbesparende investeringen

Productinnovatie = met succes nieuwe of verbeterde producten voortbrengen.
Procesinnovatie = met succes gebruik maken van nieuwe productietechnieken. (voorbeelden: lopende band, thuisbankieren, postorderbedrijven)

Factoren die bepalen of ondernemingen in voldoende mate geschikt personeel kunnen aantrekken:
- de scholingsgraad van de beroepsbevolking
- de omvang van de beroepsbevolking
- in hoeverre de potentiële beroepsbevolking bereid is betaalde arbeid te verrichten

Break-evenpunt

Variabele kosten = kosten die variëren met de productieomvang.

Constante kosten = kosten die binnen bepaalde grenzen onafhankelijk zijn van de productieomvang.

TK = TVK + TCK

Proportioneel variabele kosten = als de totale variabele kosten rechtevenredig stijgen met het aantal eenheden product.

TW = TO – TK

Break-evenpunt = het snijpunt van de TO-lijn en de TK-lijn

TO = de verkoopprijs per eenheid product (p) x het aantal verkochte eenheden product (q)

<u>GO/GK en MO/MK</u>

GO = de opbrengst per eenheid product.
GO = TO/q = p

Hoeveelheidsaanpasser = een ondernemer die zijn aangeboden hoeveelheid aanpast aan de prijs die op de markt tot stand komt.

MO = de extra opbrengst per extra eenheid product.
MO = dTO/dq = TO'

Als een ondernemer de prijs niet kan beïnvloeden dan p = MO = GO

GK = de kosten per eenheid product.
GTK = GVK + GCK

GVK = TVK/q
GCK = TCK/q
GTK = TK/q

MK = de extra kosten per extra eenheid product.
MK = dTK/dq = dTVK/dq = TK' = TVK'

Als de kosten proportioneel variabel zijn, dan GVK=MK

GCK daalt bij toename q
Degressieve kostenstijging = de kosten stijgen minder dan evenredig.
Progressieve kostenstijging = de kosten stijgen meer dan evenredig.

Bij niet-proportioneel variabele kosten dalen de GVK, de GTK en de MK eerst, bij toename van het aantal producten, en stijgen vervolgens weer.

Zie voor voorbeeldgrafieken van kostenverloop pagina's 228 en 229 van je handboek!

<u>Maximale winst</u>

TW ↑ als MO > MK
TW ↓ als MO < MK
TW maximaal als MO = MK of als MW = 0

GW = de winst per eenheid product
GW = GO – GTK = TW/q

MW = de extra winst per extra eenheid product
MW = MO – MK = TO'- TK' = TO' – TVK'

Zie voor voorbeeldgrafieken van kosten-, omzet- en winstverloop pagina 232 van je handboek!

Marktvormen

Markt = een samenhangend geheel van vraag naar en aanbod van een goed.
Concrete markt = een markt met een geografisch bepaalde plaats waar de vragers en aanbieders elkaar op vaste tijdstippen ontmoeten (voorbeeld: een veiling)
Abstracte markt = een markt zonder aanwijsbare geografische plaats waar vragers en aanbieders elkaar op vaste tijdstippen ontmoeten (voorbeeld: de huizenmarkt)

Marktvormen:
- Volkomen concurrentie
  - Voorwaarden:
    - veel vragers en veel aanbieders (hoeveelheidsaanpassers)
    - een homogeen goed (identiek voor iedereen)
    - transparante markt (iedereen is volledig geïnformeerd)
    - vrije toe- en uittreding (iedereen kan en mag deelnemen)
- Monopolie
  - Voorwaarde: er is maar één aanbieder van een bepaald product op de markt.
  - Verschillende monopolies:
    - Wettelijke monopolies
    - Natuurlijke monopolies
    - Feitelijke monopolies (vnl. door patenten of uitschakeling concurrentie)
- Oligopolie
  - Voorwaarde: weinig aanbieders beheersen de markt.
  - Kenmerken: stabiele marktverhoudingen, concurreren door marketing en innovatie.
- Monopolistische concurrentie
  - Voorwaarde: veel aanbieders die een soortgelijk product aanbieden.
  - Kenmerk: iedere aanbieder is monopolist van zijn eigen product, maar andere aanbieders hebben producten die maar net een beetje afwijken.

Zie verder overzicht van alle marktvormen pagina 241 van je handboek!

Winst van een hoeveelheidsaanpasser

Evenwichtsprijs = de prijs die tot stand komt door het marktmechanisme, zodat de gevraagde en de aangeboden hoeveelheid aan elkaar gelijk zijn.
Evenwichtsprijs: qv = qa

Prijsafzetlijn = een lijn die weergeeft hoeveel eenheden van een product één individuele aanbieder op een markt kan afzetten bij uiteenlopende prijzen van dat product.

Voor een hoeveelheidsaanpasser loopt de prijsafzetlijn horizontaal ter hoogte van de evenwichtsprijs.

Het korte-termijnevenwicht zorgt ervoor dat elke individuele aanbieder van een product winst maakt.

Het lange-termijnevenwicht zorgt ervoor dat elke individuele aanbieder van een product kostendekking heeft, maar geen winst (en ook geen verlies), dus p = MO = GO = MK = GTK

Aanbodlijnen en heffingen

Als MK>GVK en MK<GTK dan blijft een ondernemer produceren, ondanks dat hij dan verlies lijdt, omdat hij dan zijn variabele kosten terugverdient én een deel van zijn constante kosten. (immers de constante kosten heeft hij ook bij q = 0, maar bij q>0 moet hij eerst de variabele kosten betalen).

Collectieve aanbodlijn = som individuele aanbodlijnen

Maatschappelijke kosten = de kosten die de maatschappij moet betalen (bijv. voor schoonmaken milieu)

Bij een heffing op een product stijgen de GVK en de MK. Hierdoor verschuift de aanbodlijn ook, namelijk omhoog met het bedrag van de heffing. De heffing kan dan geheel of gedeeltelijk op de vragers worden afgewend, dit is afhankelijk van de vraaglijn.

De opbrengsten van een prijszetter

Bij een prijszetter zijn de GO (en dus de prijsafzetlijn) en de MO niet gelijk, de MO snijdt de x-as op de helft van waar de GO hem snijdt. Daar waar de MO de x-as snijdt is TO maximaal. Daar waar de GO de x-as snijdt is TO = 0.

Bij een monopolie geldt prijsafzetlijn = GO = collectieve vraaglijn.

Zie schema over verband tussen de TO en de MO op pagina 259 van je handboek!

De winst van een prijszetter

TW maximaal als MW = TW' = 0 of als MO = MK.

Een heffing bij een naar maximale winst strevende prijszetter zorgt ervoor dat de MK-lijn naar bovenverschuift met het bedrag van de heffing. De prijsstijging voor de consument kan worden berekend door te kijken waar MK = MO en welke prijs en afzet hierbij horen volgens de GO-lijn.

Doelstellingen en marktgedrag van ondernemingen

Doelstellingen van een onderneming:
- Bedrijfscontinuïteit = de belangrijkste doelstelling: het streven naar het voortbestaan van de onderneming, o.a. d.m.v. proces- en productinnovatie.
- Werkgelegenheid = ervoor zorgen dat je beste werknemers niet vertrekken naar een andere onderneming.
- Marktaandeel = d.m.v. klantenbinding (door bijv. lage prijzen) kan in de toekomst de winst wellicht hoger worden gemaakt, ook worden hierdoor potentiële concurrenten van de markt geweerd, omdat ze hun aanloopkosten moeilijk kunnen terugverdienen.
- Ondernemersinkomen = de eigenaar van een eenmanszaak zal zijn inkomen proberen te vergroten, aandeelhouders van een NV krijgen dividend, zodat ze in de toekomst aandelen blijven houden/kopen.
- Voorzieningenniveau = het handhaven van een goed voorzienningenniveau, vooral door overheidsmonopolies, als de openbare nutsbedrijven.

Prijsdifferentiatie = als een onderneming voor een in de ogen van de afnemers identiek product op verschillende tijdstippen of in verschillende omstandigheden verschillende prijzen hanteert (voorbeelden: dag- en nachttarieven, hoog- en laagseizoen en kwantumkortingen).

Prijsdiscriminatie = als een onderneming voor een in de ogen van de afnemers identiek product van verschillende groepen afnemers verschillende prijzen vraagt (voorbeelden: blauwe en rode strippenkaarten, gratis toegang of lagere tarieven voor CJP-houders, tarieven naar inkomensklasse en verschillende prijzen in de regio's A en B.

Prijsdiscriminatie kan alleen maar plaatsvinden als de aanbieder prijszetter is en als de deelmarkten duidelijk van elkaar gescheiden zijn.